

riadenia a koordinácie geoparku prostredníctvom Regiónu Sitno. V roku 2007 tak nastala zmena na pozíciu koordinátora zámeru Geopark Banská Štiavnica, ktorým sa stal Región Sitno – združenie pre rozvoj Banskej Štiavnice a okolia, ktoré združuje samosprávy viacerých obcí, mesta Banská Štiavnica, štátne inštitúcie, múzeá a podnikateľov v regióne. Rovnako bola doriešená otázka správy vybudovaných prvkov geoparku, ktorá prešla do kompetencie SBM a ŠOP SR.

Do roku 2010 zámer Geopark Banská Štiavnica však nemal vytvorenú dostatočne vhodnú riadiacu štruktúru, čo predstavovalo významný nedostatok pri ďalšom plánovaní a realizácii aktivít zameraných na dobudovanie geoparku v kontexte trvalo udržateľného rozvoja a jeho následnej integrácii do Európskej siete geoparkov (EGN). Vstup do tejto štruktúry je podmienený splnením pevne definovaných predpokladov a kritérií. Jedným z týchto predpokladov je práve existencia silnej manažérskej štruktúry zabezpečujúcej trvalo udržateľné fungovanie geoparku.

Geotop Tri Kamene (extrúzia andezitu s prechodom do lávového prúdu)

V súčasnosti nastal zlomový bod, kedy sa vyžaduje zhodnotenie realizovanej stratégie, jej prehodnotenie a nové postavenie s dôrazom na udržateľnosť doteraz realizovaných aktivít (správovstvo) a spoluzodpovednosť (verejný, mimovládny a súkromný sektor).

Je nevyhnutné podporiť aktivity koordinácie a koncepcie tak, aby bolo možné v začatom zámere úspešne pokračovať. Pri vytváraní predpokladov pre úspešné fungovanie geoparku bude veľmi dôležitá intervencia a spolupráca viacerých aktérov v danom území od štátnych inštitúcií, samospráv, podnikateľov až po záujmové skupiny rôznych subjektov a občanov samotných. V súvislosti so zabezpečením riadenia geoparku prichádza Región Sitno v tomto roku so zmenou svojich stanov, s prehodnotením veľkosti územia geoparku, ako aj s definíciou postavenia jednotlivých partnerov v zámere. Významnou aktivitou v súčasnosti je tvorba manažmentu plánu lokality Svetového dedičstva *Banská Štiavnica a technické pamiatky v jej okolí*, ktorý dáva priestor pre štylizáciu manažérskych opatrení zabezpečujúcich starostlivosť o významné prírodné a kultúrohistorické prvky v banskoštiavnickom regióne. Územie lokality Svetového dedičstva s jeho ochrannou zónou sa v súčasnosti stalo územím aplikácie manažmentu geoparku riadeného Regiónom Sitno.

Záverom možno Banskštiavnický geopark hodnotiť ako významnú rozvojovú aktivitu národného významu, ktorá prezentuje prírodné a kultúrohistorické dedičstvo územia s medzinárodným významom. Vybudovanou objektovou sústavou geoparku sa vytvárajú materiálne-technické predpoklady pre širokospektrálne zamerané edukač-

no-výchovné aktivity, ako aj rozvoj cestovného ruchu v regióne, čím sa zvyšuje jeho spoločensky upotrebitelná kultúrno-historická hodnota. Zároveň možno konštatovať, že je to jeden z mála zámerov, ktorý primeraným spôsobom prezentuje technické pamiatky v lokalite *Banská*

Geologická expozícia Banského múzea v prírode (Geologická stavba a vývoj Slovenska)

Štiavnica a technické pamiatky v jej okolí, čím prispieva k plneniu záväzkov Slovenskej republiky v rámci Dohovoru o ochrane svetového dedičstva.

Ing. Martin Šinský, Ing. Patrik Pachinger
SAŽP – Centrum starostlivosti o vidiecke životné prostredie
Banská Štiavnica
Foto: autori

Banskobystrický geopark – cieľové miesto v „srdci Slovenska“

Územie geoparku - predpoklad pre vznik geoparku

Záujmové územie budovania produktu **Banskobystrický geopark** je okres Banská Bystrica a mesto Kremnica. Toto územie sa z hľadiska budovania kultúrnej a poznávacej infraštruktúry geoparku člení na tzv. geomontánne oblasti (GO): 1. kategórie – Starohorsko-špaňodolinská a Ponicko-lubietovská GO (jadrové územie geoparku), 2. kategórie – mesto Banská Bystrica, mesto Kremnica, 3. kategórie – Brusniansko-bukovecká a Badínsko-tajovská GO (záujmové územie geoparku). Územie má zaujímavú pestrú geologickú stavbu. Práve rudný potenciál už v súčasnosti možno vyhlásiť za historický, no ťažba rúd bola v minulosti hlavným faktorom ovplyvňujúcim život v tejto oblasti. Svetoznáma bola najmä ťažba Cu rúd v oblasti Španej Doliny, Starých Hôr a Lubietovej, čo je oblasť, ktorá pred objavením Ameriky predstavovala najväčšie ložisko medi vo vtedajšom známom svete. Mestá Banská Bystrica a Kremnica boli centrami podnikateľských rodín Thurzovcov a Fuggerovcov, ktoré v širokom okolí ťažili a vyvážali drahé kovy (zlato, striebro, meď) do celého sveta. Mnohé lokality ešte aj v súčasnosti predstavujú zdroj pekných ukážok v mnohých prípadoch vzácnych minerálov (malachit, azurit, chalkantit, realgár, auripigment...). Minerály devilín (herrengrundit), libethenit a

euchroit boli dokonca z tunajších lokalít opísané prvýkrát na svete. Po ťažbe na vyššie uvedených lokalitách ostalo veľa montanistických pamiatok, ktoré sú však v mnohých prípadoch v dezolátnom stave. Ide predovšetkým o budovy šacht a hút, klopačky, portály štôlní, veľký význam má aj dômyselný vodovodný systém, ktorý má asi 40 km. Oblasť okolo Banskej Bystrice je zaujímavá aj z etnografického hľadiska, možno tu nájsť zachovanú pôvodnú architektúru tunajšieho ľudu, nehovoriac o meštianskej architektúre samotnej Banskej Bystrice a Kremnice. Z hľadiska turistického a krajinárskeho tu existuje množstvo turistických chodníkov, čo je nesporne veľkou výhodou pri budovaní geoparku. Okolité hory poskytujú významný priestor pre zimné, ale aj letné športy. Listnaté a zmiešané lesy okolia Banskej Bystrice

poskytujú nielen útočisko množstvu zvere, ale ukrývajú aj botanicky vysoko zaujímavé lokality.

Vznik geoparku – inštitucionálna podpora

Banskobystrický geomontánny park (BBGMP) vznikol ako občianske združenie v roku 2006. Verejnosúkromným

Návšteva BBGMP v informačnom centre EÚ geoparku Vulkaneifel, Nemecko (september 2009)

partnerstvom sa stal až v roku 2009, kedy do tohto združenia vstúpilo 30 členov z radov obcí, mikroregiónov, mimovládnych organizácií, ale aj podnikateľov pôsobiach v záujmovom území. V súčasnosti má 40 členov. Hlavným cieľom združenia je: podpora budovania geoparku ako vzácného územia s mimoriadnym územným potenciálom, podpora budovania partnerstva - nositeľa a garanta myšlienky geoparku a podpora zvyšovania environmentálneho a miestneho povedomia verejnosti v prospech zachovania existujúcich hodnôt. BBGMP sleduje dva smery rozvoja a budovania geoparku: 1. rozvoj vidieckeho územia prístupom LEADER, 2. budovanie regionálnej infraštruktúry cestovného ruchu. Oba smery v duchu hospodárskeho a sociálneho rozvoja na trvalo udržateľnom princípe so silným environmentálnym dôrazom. Od roku 2005 bol zaznamenaný výrazný posun v pripravenosti geoparku. V zmysle cieľov združenia sa v jednotlivých oblastiach podarilo nasledovné:

Príprava územia – spracovanie koncepcných a strategických dokumentov

V oblasti pripravenosti územia ako nástroja budúceho manažmentu sa podarilo vypracovať Koncepciu budovania geoparku (2009), ktorej hlavným výstupom je vybudovanie spoločného produktu s názvom Banskobystrický geopark, zameraného na rozvoj kultúrneho a poznávacieho turizmu v oblasti ekológie, geológie, montanistiky a histórie. Po jeden a polročnej práci s vidieckym prostredím Banskobystrického okresu v rámci projektu Rozvoj vidieckeho územia Banskobystrického geomorfotického parku prístupom LEADER sa podarilo vypracovať Integrovanú stratégiu rozvoja územia *Banskobystrický geopark* (2009). Územie má spracovaný audit územia a zdrojov a stratégiu rozvoja 28 vidieckych obcí zo 4 mikroregiónov územia geoparku (Mikroregión/MR Starohorská Dolina, MR Kremnické vrchy - východ, MR Pod Panským dielom, MR RENTAR a obec Poniky).

V rámci budovania environmentálneho povedomia sa uskutočnilo viacero aktivít s rôznymi cieľovými skupinami verejnosti. V problematike environmentálneho vzdelávania samospráv a aktérov ekonomického rozvoja sa mimo školení uskutočnila exkurzia 30 členov partnerstva do EÚ geoparku Vulkaneifel v Nemecku. S mimoriadnym úspechom sa uskutočnila súťaž projektov žiakov základných škôl s témou o geoparku s názvom Miesto, kde žijem, ktorá mala odozvu nielen u žiakov, ale aj u pedagógov aj rodičov.

Manažment geoparku – vybudovanie základu pre vznik klastra ako marketingovej organizácie

Významné miesto v rozvoji geoparku má hlavne rozvoj cestovného ruchu v duchu budovania geoparkov v Európe aj vo svete. Našou silnou podporou je dokument *Nová stratégia rozvoja cestovného ruchu SR do roku 2013* schválený vládou, kde naše krásne územie geoparku je zaradené do I. kategórie medzinárodného významu. V partnerstve s Mestom Banská Bystrica v roku 2010 BBGMP pripravil projekt s názvom *Banskobystrická medená cesta poznania a oddychu* na podporu budovania kultúrneho a poznávacieho cestovného ruchu budovaním partnerstva tzv. klastra v cestovnom ruchu, ktorého úlohou je združovať silných partnerov v podpore cestovného ruchu, združovať existujúce zdroje a využívať schopnosti svojich členov. Ide o zmluvné partnerstvo subjektov verejného a súkromného sektora pri koordinácii rozvoja v citlivom prostredí, pri budovaní spoločnej ponuky (geoparku) ako celku, jej propagácie a predaja na trhu cestovného ruchu doma aj v zahraničí.

Mesto Banská Bystrica zohráva v tomto projekte významnú rolu lídra pri budovaní silného destinačného manažmentu v prostredí regiónu Banská Bystrica.

Geopark – produkt kultúrneho a poznávacieho cestovného ruchu

V spolupráci s Banskobystrickým samosprávnym krajom sa BBGMP podarilo uzavrieť partnerstvo a pripraviť projekt s názvom *Banskobystrický geopark, cieľ kultúrneho a poznávacieho turizmu*. Hlavným cieľom projektu má byť neinvestičná podpora budovania produktu v kultúrnom a poznávacom cestovnom ruchu Banskobystrický geopark. Ide o nenávratnú finančnú podporu EÚ a štátnych zdrojov na ideovú prípravu budovania tematických trás (náučných geochoďníkov, turistických trás a cyklotrás,

trasy baníckej histórie – veľký banícky okruh, SNP a iných), prípravu a posúdenie lokalizácie regionálneho banického múzea, baníckeho skanzenu v prírode (Špania Dolina) a minimundusu baníckych miest kraja.

Marketing – propagácia hodnôt geoparku

Pre marketing Banskobystrického geoparku sa uskutočnilo značné množstvo aktivít: design manuál a značka geoparku, výroba a distribúcia tlačovín (4 x letáky, noviny *Klopačka*), konferencia a výstavy (konferencia o geoparkoch Banskobystrického kraja, 3 x bannery), účasť na seminároch, výstavách a konferenciách.

Budovanie geoparku – realizácia investícií

V rámci budovania geoparku sa uskutočňujú súbežne dve aktivity: technická príprava a realizácia investície. V technickej príprave sa BBGMP podarilo pripraviť návrh budovania náučných trás v prírode s cieľom koordinovať vhodné architektonické vyjadrenie týchto trás v území geoparku. Dokumentácia obsahuje architektonické riešenie prvkov, objektov a areálov ako nosičov informácií o geoparku. Dokumentácia je k dispozícii obciam pri príprave projektov budovania peších, cyklistických a iných trás v ich katastrach. V rámci budovania náučnej infraštruktúry sa podarilo ďalšie budovanie skanzenu v prírode v Španej Doline, kde sa dobudovali nové prvky na trase banického chodníka. Ďalšie nové investície sa realizujú ako individuálne projekty partnerov geoparku.

Záver

BBGMP, o. z., v projektoch ponúka líderstvo alebo partnerstvo v podobe poskytnutia know-how a odbornej kapacity svojich členov v problematike životného prostredia, cestovného ruchu a i. Spolupracuje na ma-

Zasadnutie členov partnerstva v Selciach (november 2009)

nažmente projektu, na príprave aktivít, ich kontrole a využití. Všetky projekty BBGMP a partnerov smerujú k spoločnej veci: rozvoj trvalo udržateľného cestovného ruchu s vyššou atraktivitou a vyššou návštevnosťou bez negatívnych vplyvov na existujúce hodnoty. Aby sa naše spoločné územie, bohaté na prírodné, kultúrne, technické (banské) a iné pamiatky, nádhernú krajinu, históriu a kultúru, šikovných ľudí a množstvo nevyužitých možností, dočkalo zaslúženej podpory tým, že bude podporené snažením nás všetkých, ktorí v Banskobystrickom geomorfotickom parku žijeme a spolupracujeme.

Ing. arch. Iveta Kavčáková
riaditeľka občianskeho združenia Banskobystrický geomorfotický park
Foto: archív autorky